

Dossier. Les restes lítiques en contextos arqueològics: estudi, interpretació i aplicacions

Xavier Terradas i Miquel Molist

Tradicionalment, la quantitat d'articles, congressos i monogràfics dedicats a l'estudi de les restes lítiques recuperades en jaciments arqueològics ha estat molt nombrosa, i ha constituït un camp de recerca particular que comunament hem anomenat indústria lítica. Ara bé, més enllà de l'ús evidentment inadequat d'aquest terme per referir-nos a societats preindustrials, l'abundància de treballs no va implícitament acompanyada d'una diversitat en els enfocaments teòrics que regeixen aquests estudis, en les metodologies desenvolupades per a l'anàlisi de les restes o en la natura dels conjunts estudiats. Tot això ha comportat, probablement de manera justificada, que en les darreres dècades els estudis dedicats a la temàtica que ens ocupa hagin estat considerats monòtons i poc innovadors. La major part d'aquests estudis s'han basat en classificacions i descripcions morfològiques a partir de les quals s'han establert perioditzacions cronoculturals dels períodes considerats.

No obstant això, creiem que més enllà d'aquests apropaments més clàssics hi ha altres opcions. D'acord amb l'estil de la revista, hem intentat elaborar un dossier que sigui un reflex del panorama actual dels estudis i les interpretacions de les restes lítiques, i en el qual es recullin algunes propostes alternatives. Per motius obvis, la selecció que us oferim no és exhaustiva (tampoc ho pretén); sinó més aviat il·lustrativa de la realitat a què ens estem referint.

Les restes lítiques, de natura mineral diversa, estan formades per un gran nombre de rebuïjos

i residus amb caràcter testimonial de les diferents activitats vinculades a la producció i la utilització de l'utillatge lític. En funció del lloc i el moment on s'hagin dut a terme aquestes activitats, les restes lítiques formaran part de contextos arqueològics de significació molt diversa. Com a conseqüència de la seva especialització, alguns d'aquests contextos (pous miners, tallers, etc.) presenten exclusivament restes de natura lítica, i motiven tècniques arqueològiques particulars d'excavació i de registre.

Més enllà de la singularitat litològica de les restes lítiques, les seves diferències principals rau en l'aspecte morfològic, conseqüència última d'una sèrie de procediments tècnics, processos econòmics i dinàmiques socials en què es veuen sotmesos tant els recursos minerals com els productes resultants de la seva explotació intencionada. Els processos articulats en la transformació de la matèria primera en béns, i en el seu propi consum, són de natura i intensitat variable i comprenen l'aplicació de diversos mètodes i tècniques.

Si bé l'explotació dels recursos lítics per a la producció d'utillatge lític es desenvolupa fonamentalment en diferents moments de la prehistòria, no és menys cert que la manufactura i l'ús d'alguns d'aquests instruments sobrepassa amb escreix aquesta etapa del desenvolupament humà i perdura al llarg de l'antiguitat i l'edat mitjana; així, fins en un passat molt recent se'n poden trobar alguns exemples aïllats vigents, com ara les moles, els trills o les pedres fogueres, no més per citar-ne alguns.

Tenint en compte els aspectes exposats fins ara, el present dossier s'ha estructurat a partir d'un guió previ i amb un conjunt d'articles que han estat encarregats a diferents especialistes de diverses tendències teòricometodològiques, molts dels quals treballen en el desenvolupament de noves vies d'apropament a la realitat estudiada. La presentació d'aquests estudis s'ha dut a terme a partir d'exemples concrets triats pels mateixos autors i seguint el guió preestablert. Amb tot això s'intenta que el lector pugui obtenir una visió al més completa possible dels diferents àmbits de la línia de recerca que ens ocupa; així com de les possibilitats i les limitacions en la interpretació, la significació històrica de les dades obtingudes i les seves perspectives de desenvolupament en el futur.

Aquest dossier s'inicia amb l'article d'Ivan Briz [*et al.*] en què, partint de les condicions d'estudi privilegiades que ofereixen els contextos etnoarqueològics, es pretén arribar a formular una proposta metodològica ajustada a l'estudi de certs aspectes de la dinàmica socioeconòmica de les societats prehistòriques. A continuació, com el seu títol indica, l'article de Nathan Schlanger ens introdueix en l'estudi dels instruments lítics com a mitjà per aprehendre certs aspectes de la intel·lecció dels nostres avantpassats.

Tot un seguit d'articles ofereixen diferents perspectives sobre la tecnologia de les societats del passat i comparteixen la perspectiva intraterritorial i interterritorial dels seus efectes materials. Aquesta transformació social dels recursos minerals pot ser aprehesa tant des dels contextos geològics, d'on s'extragué la matèria primera per a la producció de béns de consum, com des dels diferents tipus de contextos arqueològics on han estat recuperats els efectes d'aquesta transformació. En aquest sentit, l'article d'Antonio Ramos fa una revisió crítica de com s'han enfoCAT els estudis de proveïment de matèries primeres lítiques des dels diferents vessants teòrics; així com del rendiment científic que s'ha obtingut d'aquests.

El treball d'Steven L. Kuhn integra l'explicació de la natura i la intensitat del proveïment al caràcter general de la producció lítica, on intervenen altres factors com la planificació dels desplaçaments, els mètodes de manufactura d'instruments, la seva funció, longevitat i man-

teniment. Aquest autor relaciona l'esforç econòmic invertit en la manufactura de l'instrument amb la durabilitat de la seva eficàcia, i reprèn el concepte d'instruments acurats (*curated tools*) formulat per la *New Archaeology* nord-americana als anys vuitanta.

A diferència dels anteriors, els articles de D. Binder i P. Pétrequin prenen com a objecte d'estudi estratègies econòmiques més complexes, els productes de les quals assoleixen una difusió territorial molt àmplia. Els dos autors demostren com s'atorga un valor de canvi a la producció seriada i estandaritzada d'aquests objectes, fet que no té a veure exclusivament amb pràctiques subsistencials, i la relacionen amb altres aspectes de caire simbòlic, ideològic i cultural.

Tot seguit us presentem una sèrie d'enfocaments específics, alguns dels quals s'han aplicat des dels inicis de la recerca arqueològica i que sovint han estat reajustats als paradigmes imperants corresponents i a les necessitats de cada moment. Evgeni Y. Guirya presenta una proposta d'estudi de la producció lítica prehistòrica a partir de la recerca experimental, i estableix els lligams causals entre les propietats litològiques de la matèria primera i els principis tecnològics imperants en les operacions que impliquen la seva transformació. Eudald Carbonell i Xosé Pedro Rodríguez introdueixen una reflexió sobre l'ús que ha tingut la classificació tipològica dels artefactes lítics en la recerca arqueològica, alhora que en proposen una necessària actualització a partir d'una renovació total de les seves bases metodològiques i interpretatives.

Per la seva part, Marie-Isabelle Cattin tracta l'anàlisi espacial dels assentaments a partir dels remuntatges de les restes lítiques. Si bé la pràctica dels remuntatges es començà a realitzar de manera sistemàtica en diferents jaciments paleolítics europeus als anys vuitanta amb l'objectiu d'assegurar la contemporaneïtat de les restes i la uniformitat dels sòls d'ocupació, en els darrers anys s'ha ampliat el ventall de les seves possibilitats d'aplicació. L'article en qüestió demostra que l'estudi dels remuntatges possibilita la realització d'inferències sobre el nivell tècnic dels artesans, la gestió de l'espai social i les relacions entre assentaments.

Per acabar, una darrera via d'anàlisi dels instruments lítics que hem optat per presentar-vos

és la realitzada a partir de la determinació de la seva funció, tal com proposen Juan José Ibáñez [et al.] Aquests autors fan una revisió de les qüestions tractades per l'anàlisi funcional a l'antiga URSS des dels seus inicis als anys cinquanta fins a l'actualitat, i ressalten la utilització dels darrers avenços analítics per a la formulació d'estudis de caràcter integral dirigits a resoldre aquells aspectes que tenen a veure amb l'organització econòmica i social dels grups humans del passat.

Per acabar, volem fer constar que aquest dossier no pretén ser una selecció de persones,

equips o casos concrets d'aplicació; fet que, d'altra banda, sempre seria discutible. Un cop més, *COTA ZERO* ha volgut oferir un dossier coherent, amb un conjunt de treballs representatius d'una sèrie d'enfocaments i línies de recerca noves que actualment s'estan portant a terme en l'estudi de les restes lítiques i que permeten fer una nova interpretació d'aquestes, alhora que els atorga un major contingut econòmic i social i, també, una major capacitat d'explicació històrica.

Barcelona, tardor del 2002

café ∂' Alep

Mallorca, 308

Tel. (93) 459 16 07

08037 Barcelona